Cana asobnaha numaru 20 hr. | Pierasyłka apłačana ryčałtam

Nr. 30 (575). | Wilnia, Piatnica 10 Žniŭnia 1934 h. | Hod X (XVIII).

БЕЛАРУСКАЯ КРЫНІЦА | BIEŁARUSKAJA KRYNICA

Palityčnaja, hramadzkaja i literaturnaja hazeta.

Adras Redakcyi i Administracyi: WILNIA, ZAWALNAJA 1—1 (Wilno, Zawalna 1—1). Redakcyja adčyniena ad 9 hadz. ran. da 4-aj uwieč.

HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

„Bieł. KRYNICA" kaštuje na hod—4 zał., na paŭhoda — 2 zał., na 3 miesiacy—1 zał. Zahranicu ŭdwaja daražej. Ceny abwiestak pawodle ŭmowy.

СУМНАЕ, АЛЕ НАВУЧАЛЬНАЕ 20-ЦІЛЕЦЬЦЕ.

Сёлета 1.VIII мінула роўна 20 гадоў ад выбуху вялікай сусьветнай вайны. Угодкі гэтыя хоць дужа сумныя, але навучальныя Сусьветная вайна, прычыны спарадзіўшыя яе і яе вынікі так важны для гісторыі народаў, што забыцца аб іх, асабліва ў наш час, няможна ніколі. Дзеля гэтага, з нагоды дваццацілецьця гэнай страшнай міжнароднай рэзі, дзелімся з чытачамі наступнымі ўвагамі.

28 чэрвеня 1914 г. у месьце Сараево быў забіты аўстрыяцкі наступнік трону Францішь-Фэрдынанд разам з сваей жонкай. Аўстрыя за гэта забойства абвініла Сэрбію і, як перапросіны, паставіла ёй такія варункі, выкананьне якіх раўнялася скасаваньню сэрбскай дзяржаўнай незалежнасьці. Тады за Сэрбію заступілася Расея. А як гэта сталася, зацікаўленыя і саюзныя дзяржавы пачалі ўзаемна аб'яўляць вайну і мобілізаваць свае арміі. У выніку ўсяго гэтага паўстала вялікая сусьветная вайна дзяржаваў і народаў.

Але гэта была толькі аказія да вайны, сапраўдная-ж прычына была іншая. Прычынай гэтай была конкурэнцыя капіталу некаторых дзяржаў, якія даўно ўжо рыхтаваліся да вайны, каб яшчэ больш награбіць багацьця. На грунце гэтай шалёна-хворай эканамічнай конкурэнцыі стварыліся два вялікія магутныя палітычныя саюзы: з аднаго боку—Нямеччына, Аўстро-Вугрыя і Турцыя, а з другога—Англія, Францыя і Расея Вось-жа сараеўскі стрэл — гэта фактычна быў як-бы ўмоўны знак, як-бы сыгнал, што гэным саюзьнікам настаў час брацца за чубы і яны, як ведаем, узяліся не на жарты.

Факт сусьветнай вайны сапраўды сумны і жудасны, бо вайна гэта нарабіла людзям столькі ўсялякай шкоды — і маральнай і фізычнай — што трудна сабе гэта ўсё і прадставіць. Усё, што для чалавека найлепшае і найважнейшае: рэлігія, этыка, здабычы культуры і цывілізацыі, дастатак, супакой і здароўе людзкое — гэта ўсё вайна аслабіла, засьмеціла, спустошыла, а часта і цалком зьнішчыла. Вайна ўсю Эўропу ў яе асабліва духовым разьвіцьці — што для чалавека зьяўляецца падставай яго жыцьця і найважнейшай здабычай — адапхнула на шмат дзесяткаў гадоў назад.

Але чалавек, як кажуць, па бядзе і па благоцьці сваім вучыцца. Так сапраўды выходзіць і тут. Жудасьць сусьветнай вайны для народаў, асабліва для нас беларусаў, дужа шмат у чым ёсьць павучальнай. Сутнасьць-жа гэтай навучальнасьці ў тым, што праўда і справядлівасьць на сьвеце ўсёж-дыкі перамагаюць, што на несправядлівасьці і фальшы, як адзінкам, так грамадзянствам і дзяржавам апірацца няможна, бо гэта да дабра не давядзе і пажаданай мэты не асягне.

У галоўных дзяржавах, што паднялі вайну, панаваў вялікі нацыянальны ўціск. Ад Нямеччыны нямала цярпелі палякі, ад Аўстра-Вугры — палякі, украінцы, чэхі і інш., якія хоць тут мелі ўжо шмат нацыянальных правоў, але якія і сьніць ня сьнілі аб сваей уласнай дзяржаве і на векі павінны былі аставацца пад чужацкім ярмом; урэшце ад Расеі цярпелі нацыянальны ўціск беларусы, украінцы, літоўцы, латышы, эсты, палякі і цэлы рад розных народаў азіяцкіх. Уціск-жа гэны праяўляўся ў тым, што паняволеныя народы ў успомненых прадваенных дзяржавах, замест жыць сваім уласным нацыянальным жыцьцём, замест тварыць сваю нацыянальную культуру, павінны былі быць гноем для культураў чужацкіх заборчых народаў. Вось-жа сусьветная вайна, на супроць усякім абрахункам заборцаў, паваліўшы іхныя імпэрыі, звольніла многія паняволеныя народы і гэным яўна паказала, што праўда і справядлівасьць на сьвеце сапраўды перамагаюць.

Панаваў адносна паняволеных народаў у заборчых прадваенных дзяржавах не малы так-жа ўціск соцыяльны і эканамічны. Усе паняволеныя народы няроўныя мелі правы ў параўнаньні з пануючай нацыяй. Так напр: у Расеі была часта вялікая пад гэтым узглядам розьніца між так зв. «інородцамі» (нерасейцамі і неправаслаўнымі) і расейцамі-праваслаўнымі. Асабліва гэту няроўнасьць права адчуваў у Расеі кожны «інородец», калі ён хацеў атрымаць пасаду, ці купіць зямлю. Цяжкое і часта проста нялюдзкое было палажэньне работнікаў на фабрыках і парабкоў па дварох. Мала таго, што працадаўцы часта несправядліва плацілі ім за працу, але яшчэ трымалі іх стала ўцемры. Вайна і тут паказала каму трэба, што гэтак паступаць няможна, а паказала яна тым, што дапамагла зрадзіць рэвалюцыю, якая, прыкладам у Расеі, давяла да таго, што згубіла ня толькі вінаватых, але — што горш— разам нявінаватых і пакрыўджаных.

На жаль, многія пасьляваенныя, нават ужо вызваленыя народы і дзяржавы з гэтага ўсяго мала навучыліся і шмат у чым паступаюць сяньня адносна народаў яшчэ паняволеных так, як прад вайной адносна іх паступалі іх заборцы. Можна спадзявацца, што і лёс вучня будзе такі, як іхных вучыцялёў.

Беларускі народ гэта адзін з тых народаў, якія яшчэ знаходзяцца ў соцыяльнай і народна-палітычнай няволі, а якія хутка йдуць да свайго поўнага вызваленьня.

Дык ці дойдзе калі народ беларускі да гэтай сваей найвышэйшай мэты? Верым, што так. Рознае бывае Сараево і з рознага боку яно прыйсьці можа, а да таго — перамога апошняя да праўды і справядлівасьці належа...

Za šmat užo hetaha „dabradziejstwa."

Wiedajem, što našaja Kraina aputana hustoj sietkaj roznarodnych polskich arhanizacyjaŭ. U biełaruskaj wioscy, dzie tolki jošć ksiondz, — tam nierazłučna z ksiandzom musić być i polskaja nacyjanalistyčnaja arhanizacyja S.M.P., bo arhanizawać hurtki hetaj ardanizacyi nakazwajuć biskupy. Dzie jošć polski wučyciel,— tam pawinna być tak-ža polskaja arhanizacyja: St. Mł. Wiejskiej, časami „Stralec" abo i „Krakus." Dzie jošć hmina i pastarunak palicyi, tam musić być: i „Stralec," abo „Krakus," a pry hetych „Federacyja" (biełaruskaja moładź nazywaje „Fiodary") „Zw. Rezerwistów" i jašče niejkija.

Kožnaja z hetych arhanizacyjaŭ naskroś polska-nacyjanalistyčnaja i starajecca z usich sił čym bolš ulić polščyny ŭ biełaruskuju abo litoŭskuju wiosku.

Apfrača hetych arhanizacyjaŭ, jakija šyrać polščynu ŭ našych wioskach, apfrača arhanizacyi „Polskie Tow. Opieki nad Kresami," jakoje zasilaje polskija arhanizacyi ŭ našym Kraju polskaj literaturaj, polskimi hazetami, roznarodnymi drukami i nawat pamahaje materjalna, — niadaŭna paŭstała jašče nowaje „Towarzystwo Rozwoju Ziem Wschodnich." Hetaje apošniaje maje na mecie, abniaŭšy dziejnaść usich polskich arhanizacyjaŭ u našym Kraju, nadawać hetaj dziejnaści adnolkawy kirunak dziela mocnaha spałučeńnia „Kresów" z „Macieżon." Słowam, pany, što zasnawali henaje T-wa, čamuści bajacca, kab časam „Kresy" nie adłučylisia ad „Macieży." A kab da hetaha nie dajšło, henaje T—wa maje prawodzić takuju dziejnaść, kab možna było ŭ nas pašyryć i paśla ŭtrymać polskuju Kulturu i polski „stan posiadania."

Sapraŭdy, zašmat užo hetaha „dabradziejstwa." Biełarusy raźwiwajuć swaju narodnuju kulturu i buduć staracca jaje ŭtrymać, a dziela hetaha natuhi polskaha nacyjanalizmu na biełaruskich ziemlach naprasnyja i bieznadziejnyja. P.

Padatki i sialanskija nastroi ŭ B. S. S. R.

Uciokšyja z Sawieckaj Biełarusi ludzi raskazwajuć ab tamašnich nastrojach i žyćci hetak.

Nacyjanalnaja świedamaść siarod sialanstwa ŭ kałhasach i ŭ wioskach daśpiełaja i trymajecca mocna. Siarod rabotnikaŭ u haradoch narodnaja świedamaść usiudy separatystyčnaja ad Rasiei. Na siale i ŭ haradoch biełaruskaje nasielnictwa nia lubić balšawikoŭ i panujučych tam paradkaŭ. Sialanie musiać balšawikom płacić wialikija padatki; kolektywy płaciać: pa 4 pudy zbožža ad hektara, pa 200 litraŭ małaka ad karowy ŭ hod i wyznačany lik pudoŭ miasa. Sialanskija haspadarki, jakija jašče nie zahnany ŭ kolektyŭ, płaciać bolš: pa 5 pudoŭ zbožža ad kožnaha hektara, pa 250 litraŭ małaka ad kožnaj karowy ŭ hod i bolš musiać dawać miasa. Apfrača hetych padatkaŭ, jošć i miascowyja nałohi, jakija nakładajuć sielsawiety.

Ciapier rasiejskija, polskija i žydoŭskija kamunisty strašenna praśledujuć biełarusaŭ. Biełarusaŭ kamunistyčnaja ŭłada wysiałaje z Sawieckaj Biełarusi za kožnuju prajawu abarony biełaruskaj sprawy. Dziela hetaha na siale siarod sialanstwa i ŭ haradoch siarod biełaruskaha rabotnictwa jarka zaŭwažwajecca pryhnobleńnie i nienawiść da čužyncaŭ.

Nieŭradžaj u SSRR.

Sioleta ŭ Sawietach (SSRR) wialiki nieŭradžaj. Pryčynaj hetaha byli suchamieni i nieparadki ŭ kałchozach. Miascami tak mocna zasušyła, što z siaŭby nie źbiarecca i nasieńnia. „Известия" (23.VI. s. h.) pišuć, što nikoli nia było takoha wypadku, kab u praciahu ŭsiaje wiasny nia wypaŭ dožďž nia tolki ŭ ściapowych wakolicach Ukrainy, ale i paŭnočnych krajoch". Dziela hetaha ŭradžaj u hetym hodzie budzie šmat nižejšy, čym u prošłym. Adnak Stalin zajawiŭ, što zasucha nia moža mieć nijakaha ŭpływu na kolkaść zbožža, jakoje maje sabrać dziaržawa ad sialan i kałchozaŭ. Miascowym uładam wysłana srohaje pradpisańnie „kab spahaniać usie raskładki zbožža biaz nijakaj litaści.

Čujučy prad saboju ciažkuju zimu, sialanie pačali zrezwać na poli kałasy i patajkom rabić dla siabie „zahatoŭki". Heta prymusiła sawieckija ŭłady abstaŭlać pali stražaj, złožanaj z kamsamolcaŭ i maładych pijaneraŭ (hetyja najhoršyja, bo nadta wiernyja), wysyłajuć na patruli końnikaŭ, a nawat wysyłajuć aeraplany, kab lotali nad zbožžam i wykrywali „złodziejaŭ". A sialanie ŭważajuć, što heta zbožža ichnaje i nijakaje kražy ŭ hetym niama, bo jany arali, siejali, baranawali, buduć žać i małacić, zatym biaruć patajkom, skolki mohuć. Adnak inšaha pahladu dziaržycca sawieckaja ŭłada: jana ŭważaje, što ŭłaśnikam zbožža jošć nie sielanin, a dziaržawa — i zatym mocna karaje hetkaje „złodziejstwa". Kamunisty stajać na tym stanowiščy, što kožny sielanin — heta rabotnik i praletar, jaki pawinien dawać swoj trud dziaržawie, a dziaržawa jamu za jaho trud naharodzie... Sialanie nijak nia mohuć prywyknuć da hetakaha paradku i zatym pamiž sawieckaju ŭładaju i sialanstwam idzie zaŭziataje zmahańnie. Karnyja ekspedycyi (niešta padobnaje da sekwestrataraŭ) pasyłajucca na prawincyju wielmi časta. *B. C.*

Старэчы імпэт Маскалёў.

У канцы чэрвеня і ў пачатку ліпня с. г. адбываўся ў Вільні праз некалькі дзён зьезд Расейскіх Меншасьцёвых Арганізацыяў у Польшчы. Нарады гэтага зьезду зварочваюць на сябе і нашу ўвагу. Дык прасьледзім папарадку.

Маскалі свой зьезд пачалі высылкай прывітальнай тэлеграмы польскім міністрам у Варшаву і ўшанаваньнем памяці застрэленых Голувкі і Перацкага.

Нарады адбываліся ў плошчы шуканьня апоры для існаваньня расейцаў не як распыленай народнай меншасьці, але як тэрытарыяльнага народу ў Польшчы. Дзеля гэтага нямала гаварылася на гэным зьезьдзе, аб неабходнасьці „пранікаць у глыб расейскіх народных масаў.“

Дзе гэтыя „расейскія народныя масы“ ў сучаснай палітычнай Польшчы,—ніадзін прамоўца выразна, сьмела і адкрыта не сказаў. Але з прамоваў дэлегатаў з правінцыянальных гарадкоў Зах. Беларусі, а так-жа з Зах Украіны, пераважна Валыні, выглядала ясна, што Маскалі, пражываючыя цяпер у Польскай дзяржаве, хочуць пранікаць з сваімі ўплывамі „у глыб расейскіх народных масаў“ на землях этнографічнай Беларусі і Украіны, дзе адбываецца працэс народнага адраджэньня Беларусаў і Украінцаў, дзе народныя масы ненавідзяць быўшых няпрошаных уладароў маскалёў і боруцца з астаткамі там расейскага панаваньня. Каб не гаварыць на ўзьвей вецер, падаём факты.

На зьезьдзе маскалёў дэлегат з Пінска між іншым цьвердзіў, што ў ваколіцах Пінска быццам пачалася ў масах праяўляцца саматужная русыфікацыя і адхіленьне ад „тутэйшасьці“ ў бок маскоўшчыны. Другі такі-ж прамоўца, дэлегат з Горадні, пацяшаў зьезд прысутнасьцяй на нарадах двух сялян з Наваградчыны. Гэнае зьявішча прамоўца ўважае за першы этап працы маскалёў у беларускіх масах. Дэлегат з Баранавіч заяўляў, што „вёска дамагаецца даступнага ёй друкаванага расейскага слова“

Словам, у Маскалёў на гэтым зьездзе праявіўся старэчы імпэт да разродчасьці. Але-ж гэта аўтосугестыя, гэты імпэт пустагонны і самаабманны. Калі маскалём не ўдалося абмаскаліць Беларусаў і Украінцаў за доўгі час жорсткага іх панаваньня ў нашым Краю, калі на ўслугах русыфікацыі была царская ўлада на Беларусі, дык абароняцца яны ад русыфікацыі і цяпер, калі стараюцца абмаскаліць іх афіцыяльныя прадстаўнікі Беспартыйнага Блёку Супрацоўніцтва з польскім Урадам, рэпрэзэнтуючыя маскалёў — стараевераў, у супалцы з прадстаўнікамі колішняй расейскай чорнай сотні.

У русыфікацыйных плянах маскоўскай чорнай сотні галоўнай базай на беларускіх і ўкраінскіх землях зьяўляецца расейская царква.

Аб гэтым кожны беларускі дзеяч і сьведамы нацыянальна беларус павінен ведаць і адпаведна да гэтай справы застасавацца.

Беларускія праваслаўныя дзеячы павінны падгатаваць масы, каб яны рашуча сказалі, што для маскоўшчыны ў Царкве месца няма, царкоўнае жыцьцё мусіць быць збеларушчана.

Сідарчук.

Wysyłka 200 biełarusaŭ z Mienskn ŭ Narymski Kraj

Paśla wysyłki hałoŭnych biełaruskich dziejačoŭ na Sałoŭki, u Rasieju i Sibir, ab čym my ŭžo pisali, pryšła čarha i na mienšych dziejačoŭ. Apošnim časam wysłana kala 200 takich dziejačoŭ u Narymski Kraj (Sibir); winawaciać ich u nacdemaŭščynie. Pamiž wysłanymi znachodzicca i Aleksandar Sak, b. katalicki ksiondz, jaki, dziela bajaźni pierad balšawikami i dziela žyćciowaj karjery, niekalki hadoŭ tamu adroksia ad ksiandzoŭstwa i atrymaŭ pasadu wučyciela kala Miensku. Ciapier i jon jedzie ŭ Narymski kraj. Sumnaja karjera... Pry hetym treba adznačyć, što balšawiki kožnamu duchoŭnamu prapanujuć adračeńnie ad duchoŭnaha stanu, abiacajučy pry hetym uradawuju pasadu.

Relihija, jak sposab wynaradaŭleńnia słabiejšych narodaŭ.

My ŭžo niaraz pisali, što rasiejcy i palaki imknucca pry pomačy carkwy i kaścioła wynaradawić biełaruski narod i, praŭdu kažučy, zrabili nam wialikuju škodu. Niešta padobnaje bačym nia tolki ŭ nas, ale i ŭ dalokaj Italii, dzie italijanskaja palityka imkniecca da zitalizawańnia sławiencaŭ, jakija paśla Wialikaj Wajny padpali pad uładu Italii.

„Europäische Nationalitäten-Korrespondenz“ (z 7.VII.1934 h.) padaje, što apošnim časam praces wynaradaŭleńnie sławiencaŭ dajšoŭ da wialikaj siły. I tak — načalnik wokruhu Udine razasłaŭ usim probarščam na terytoryi sławiencaŭ zahad, kab čytańni ewanelii, kazańni i naahuł nawučańnie relihii adbywałasia wyklučna ŭ italijskaj mowie. Praciŭ takoha niesprawiadliwaha i niahodnaha zahadu padnialisia z usich bakoŭ pratesty, ale jany byli zdušany palicyjnymi sposabami. Usich probarščaŭ, jakija nie chacieli padpadacca hetamu zahadu, pawykidywali z ichnych miascoŭ, a panaznačali italijskich šowinistaŭ, pazbawili stanowišča nawat arcybiskupa ŭ Horycy d-ra Sedeja, a na jaho miesca naznačyli italijskaha šawinista Sarotti. Dajšło nawat da taho, što italijskaja presa wystupiła praciŭ biskupa Tryjestu d-ra Fogara, rodam italijca, damahajučysia jahonaha ŭstupleńnia, zatym što jon nia jšoŭ pa linii wydaradaŭleńnia sławiencaŭ. Była padniata tak-ža kampanija praciŭ duchoŭnaj seminaryi ŭ Horycy, niekalki prafesaroŭ było zwolniena, a niekulki pakaranych štrafami. Heta ŭsio tak aburyła sławiencaŭ, što Watykan wysłaŭ adumysłowaha wizytatara ŭ Horycu, kab toj daśledziŭ usio na miescy i zdaŭ sprawazdaču Papie.

Uważajem, što padobny wizytatar i ŭ nas byŭ-by patrebien. — *ar.*

Apalačywańnie biełarusaŭ pad widam Katalickaj Akcyi.

U Zach. Biełarusi polskaje katalickaje duchawienstwa da apošniaha času rasstaŭlała polonizatarskija sietki, pad widam polskaj endeckaj arhanizacyi—Stowažyšenia Młodzieży Polskiej (S. M. P.), nazywajučy hetuju hrubuju rabotu Katalickaj Akcyjaj. Ale nia tolki ksiandzy endeckaj maści nazywali natuhi wynaradaŭleńnia Biełarusaŭ Katalickaj akcyjaj, — hetuju ich rabotu i cełaje S. M. P. bahasławili i polskija biskupy.

Hetaja akcyja apalačywańnia polskim duchawienstwam biełaruskaj katalickaj moładzi pad firmaj S. M. P. trywała dawoli doŭha i rezultataŭ dla polščyny nie dała nijakich, a dla Katalickaha Kaściołu pryniesła pawažnuju škodu; biełaruskaja moładź pačała abchodzicca biaz upływaŭ duchawienstwa i pierastała adčuwać patrebu kaścielnaj nawuki. Heta my bačyli i ab hetym šyroka nie adnojčy pisali. Ubačyli widać heta i duchoŭnyja ŭłady našaha Kraju dy i pačali wo kawa ŭkrywać polski nacyjanalizm katalickaj akcyi siarod Biełarusaŭ. Ab hetym świedčyć fakt skasawańnia S.M.P. ci pierajmienawańnia hetaj arhanizacyi na nazoŭ „Stowažyšenie Młodzieży Katolickiej“.

Mnohija žyćciowyja doślady nam, biełarusam nie pazwalajuć pawieryć, što henaje pierajmienawanaje z S.M.P. „Stowažyšenie Młodzieży Katolickiej“ budzie sapraŭdy katalickaje, ale pažywiom — pabačym.

Biełaruskaja moładź, katoraja z tych ci inšych pryčyn zapiswajecca ŭ hetkija i padobnyja arhanizacyi, u „Stowažyšeni Młodzieży Katolickiej“ pawinna damahacca, kab tam pradusim mieła poŭnyja prawy biełaruskaja mowa. Kali-ž i hetaj elementarnaj sprawiadliwaści ksiandzy nie zastasujuć, dyk biełarusam tam miesca niama i naša moładź u takuju arhanizacyju iści nie pawinna.

p—k.

БЕЛАРУСЫ! Падтрымлівайце сваю прэсу. Выпісвайце найстарэйшую беларускую газэту „Беларускую Крыніцу!“

Biełarusy ŭ Łatwii.

Paśla pierawarotu ŭ Łatwii, kali na čało dziaržawy stali nacyjanalisty z Ulmanisam i Skujenkam na čale, pahoršała i biełarusam. Zaraz-ža byŭ wydany zakon ab mowach (niešta padobnaje da polskich „jazykowych ustawaŭ“), pawodle katoraha ŭžywańnie mowaŭ nacyjanalnych mienšaściaŭ dazwalajecca ŭ uradawych i samaŭradawych ustanowach tolki ŭ tych miascowaściach, u jakich danaj mienšaści jość nia mienš 50 proc.; apošnim časam wydany zakon ab skasawańni wybarnaści ŭ samaŭrady, a ŭwiedzieny pryncyp naznačańnia, dziela hetaha samaŭradawyja ŭstanowy zrabilisia ŭstanowami čysta ŭradawymi.

Aproč hetaha prawodzilisia i aryšty siarod biełarusaŭ. My ŭžo pisali ab aryštawańni Pihuleŭskaha (katora niadaŭna zwolnili), a ciapier majem wiestki, što iznoŭ aryštawali Jezawitawa, jakoha pastajanna winawaciać u bliskaści da kamunizmu.

Pryjšła da nas tak-ža wiestka, što ks. Hajlewič, wielmi papularny biełaruski dziejač u Łatwii, dahetul probaršč u Balbinawie, pieranosicca duchoŭnymi ŭładami, pad naciskam uradu, na wikaraha ŭ Režycu, dzie biełarusaŭ zusim niama, a tolki łatyšy, a ŭ samym mieście horstka palakoŭ. Woś-ža ks. Hajlewič, jak niaznajučy dobra łatyšskaj mowy, budzie chiba pracawać dla henych palakoŭ...

Zakidy, jakija pastaŭleny ks. Hajlewiču, zusim śmiešnyja. Kali nia było čaho jamu zakinuć (napr. kamunizmu ci čaho inšaha), dyk zakinuli znosiny i supracoŭnictwa .. z Polščaj. I hety zakid pastaŭleny tamu čaławieku, jaki cełaj dušoju byŭ addany biełaruskaj sprawie i kali mieŭ jakija znosiny, dyk tolki z biełaruskim narodam. I, na naš pahlad, hetyja znosiny i byli pryčynaj wysyłki ks. Hajlewiča z biełaruskaha Balbinawa ŭ łatyšskuju Režycu. Tolki, widać, łatyšskaja palicyja stydałasia pastawić jasna hety zakid, dyk pastawiła inšy i, praŭdu kažučy, dawoli niaŭdały. Dla nas jasna, što ks. Hajlewič byŭ pieraškodaj u łatyšyzacyi balbinaŭskich biełarusaŭ I heta było hałoŭnaj pryčynaj pieranosin ks. Hajlewiča.

Na jaho miesca prysyłajebca ks. Łapacionak, haduniec užo ryskaje duch. seminaryi, skončyŭšy jaje try hady tamu i dobra ŭładajučy łatyšskaj mowaj. Ks. Łapacionak — biełarus.

Niawiedama, jaki budzie los Dźwinskaj bieł. dziarž. himnazii. Na miesca ks. Čamana (łatyša), jaki byŭ paklikany paśla pierawarotu na wice-ministra aświety, naznačany dyrektaram iznoŭ łatyš, jaki adnak, taksama jak i daŭniejšy dyrektar ks. Čaman, uładaje biełaruskaj mowaj.

Hetkija wiestki my atrymali ab žyćci biełaruskim u Łatwii. Abšyrniej ab haspadarčym i školnym žyćci padadziom druhim razam.

R. M.

Wincuk Adwažny.

10)

Chłapiec.

POWIEŚĆ.

VII. Kalada.

Z pryčyny śniahoŭ kalada ŭ Zawałackaj parachwii wielmi zaciahnułasia, tak što ksiondz Marcinoŭski najdalejšyja wioski i chwaliwarki abjažđžaŭ užo až pad sieradapoście. Dyj hod udaŭsia niejki wielmi niaŭdały: tolki pierajšli Kalady, jak zara naskočyli Zapusty. Adnym słowam, miasajed byŭ taki karotki, što pakul žanichi jeździli ŭ swaty i ŭhawarywalisia ab pasahi, dyk nadyjšła zapusnaja niadziela — i wiasiellam kaniec! Zawałackaja parachwija była tahdy wielmi wialikaja i razłožana dosić asabliwa: išła klinom na mili try, až pad samuju Nowuju Murawanku. Nia mohučy padoleć usiamu, bo i chworych pad wiasnu było mnoha — a tut, jak na toje, wikary lažaŭ chwory na tyfus— ksiondz Marcinoŭski addaŭ niekalki wiosak z taho boku abkaladawać Murawanskamu wikaramu, jak śmiajaŭsia: „biednamu susiedu addaŭ na zapašku.“ A sam abjaždžaŭ i abychodziŭ na dzień pa chat 60—70 u wioskach, a pa chwaliwarkach pa chat 30—40. Na sieradapoście apošniaja miacielica, najbolš badaj śnieżnaja, zatarmaziła probaršča na dalokich chwaliwarkach i prymusiła načawać. Nazaŭtra ranicaj, śpiašajučy na ekzekwii, probaršč z arhanistym tak zawiaźli ŭ Zawałacy na Zamkawaj wulicy, što nie mahli wybracca. Treba było raskopywać hurbu śniehu jakraz nasuproć chaty Piatrowičaŭ.

— Pachwalony ŭ chatu! — skazaŭ arhanisty, uwajšoŭšy i abtrasajučy śnieh.

Uwieś absypany śnieham, wušy abledzianieŭšy, adziety ŭ wialiki čorny kažuch z stajačym kaŭniarom, padwiazany čyrwonym pojasam — arhanisty wyhladaŭ na ważnaha, bahataha kupca.

— Ci nie daścio ratunku, susiedzi — pytaŭ pan Charašucha, zdymajučy rukawicy i paciirajučy ruki.

— Tak my tut, kaža, zawiaźli ŭ hurbie, što ani tudy, ani siudy. Boža-ž ty moj! wot śniahi... musić ad pačatku świetu takich nia było, a ŭžo i wiaśnie być para! Dyk ratujcie, jak možycie, bo prywiadu siudy ksiandza i pačniom piajać ekzekwiju.

— Prosim, prosim! — kazali kabiety.

— Što, na ekzekwiju? — pytaŭ, śmiajučysia, Charašucha, a sam chadziŭ pa chacie, topajučy nahami i raścirajučy skrepšyja ruki.

— Treba-ž zaklikać ksiandza ŭ chatu: źmierźnie na dware! — zamitusiłasia Maryla.

— Nu, my tak skora nia mierźniem: u nas jašče kaladny duch trywaje. Nam woś tolki treba łapaty — prakapać hurbu.

Tamaš skočyŭ da susiedziaŭ — klikać na pomač i zara stali žbiracca mužčyny z dzierawiannymi łapatami. Tymčasam i ksiondz Marcinoŭski ŭwajšoŭ u chatu. Hanulina škoła była sabraŭšysia; da kamplektu brakawała traich dalejšych dziaciej Wikta siadzieła ŭ kucie i kałupała ŭ nosie. Kastuś Jurewič hety raz načawaŭ tut-ža, bo niahoda była wialikaja, a jon žyŭ najdalej. Dzieci, ŭbačyŭšy ksiandza, wyjšli z za stała i rassypalisia pa chacie. Mienšyja bajaźliwa pahladali na wialiki kažuch arhanistaha i na jašče bolšaje ksiandzowaje futra. Ksiondz Marcinoŭski, sam niawysokaha rostu, saŭsim zahinuŭ u swaim futry. Uwajšoŭšy, jon tak i sieŭ u futry na ławu. Pośle adnak ža, kali rabota pry raskopcy zaciahnułasia, a futra stała pryparywać, Marcinoŭski raźwiazaŭ pojas i rasšpiliŭsia; a jašče za minut piać źniaŭ i futra. Dzieci, jak ma-być, prywitalisia. Tolki adna Wikta nia wyłaziła z za šafy, hdzie wielmi pilna cierabiła sabie nos.

— To jest bardzo dobže, — kazaŭ probaršč da Hanuli, — že ty učyš dzieci.

I tut pačaŭ ksiondz dalej tłumačyć — šyroka j hłyboka, što „ojčyzna“ hetaha nikoli nie zabudzie; što heta abawiazak patryjotyčny i h. d. A dziaciej padachwočywaŭ, kab staralisia, jak mohučy, bo i jany—dzieci „ojčyzny, matki.“

Ksiondz hawaryŭ jak natchniony prarok, z praniaćciem i ahniom, a ŭsie byli zasłuchany, jak toj kaža — jak na niamieckim kazańni. Tymčasam Wikta wielmi i wielmi ŭchitrałasia tak kałupnuć hłyboka ŭ nosie, kab tyki-ž dastać taho praklataha „kazła,“ što dahetul nie dawaŭsia. Wincuś ukradkam ščypaŭ chleb, što lažaŭ na stale, nakryty abrusom, a Kastuś hładziŭ rukoj pa futry, što lažała na ławie i probawaŭ, ci krepka pryšyty huziki.

БЕЛАРУСКАЯ ХРОНІКА.

Спроба абароны Беларускай гімназіі ў Наваградку. Як мы ўжо паведамлялі, польскія школьныя ўлады беларускую філію дзярж. гімназіі ў Наваградку пастанавілі зачыніць. Вось-жа ў гэтай справе робяцца захады прад тымі-ж уладамі, каб гэную гімназію абараніць і пакінуць існаваць далей. Трудна аднак спадзявацца, каб гімназія гэна асталася, бо не на тое ў свaім часе была яна перадана беларускімі санатарамі на чале з Луцкевічам і Астроўскім у рукі польскія.

З выдавецкае нівы. Гэтымі днямі выйшлі з друку: часопісь беларускай моладзі „Шлях Моладзі" за м-ц ліпень жнівень і кооперацыўна-гаспадарчая часопісь „Самапомач" за м-ц ліпень-жнівень.

Беларускі Адрыўны Календар на 1935 год ужо друкуецца ў беларускай друкарні ім. Фр. Скарыны.

Канфіската „Na Pokuci". Улады дзяржаўнай адміністрацыі сканфіскавалі зборнік вершаў і баяк Янкі Быліны, які нядаўна вышаў з друку п. н. „Na Pokuci".

Спартовы рэкорд беларуса. На міжнародных гонках лодак у Рызе, у Латвіі, дзе былі прадстаўнікі Латвіі, Польшчы і Нямеччыны, першае месца заняў ведамы спартовец беларус, студэнт Ю. Кепель, б. старшыня Беларускага Студэнскага Саюзу ў Вільні.

Smierć prez. Hindenburga
i ŭsieŭładnaść Hitlera ŭ Niamieččynie.

Dnia 2 žniŭnia s. h. pamior prezydent Niamieččyny feldmaršałak von Hindenburg, majučy 87 hadoŭ.

U toj ža dzień Rada ministraŭ niamieckaha ŭradu wydała zakon, pawodle jakoha ŭ Niamieččynie ŭłada prezydenta złučajecca z uładaj kanclera.

Hetaja pastanowa ŭradu, wydanaja na padstawie poŭnamoctwaŭ parlamantu, padana da publičnaha wiedama razam z pawiedamleńniem ab śmierci prezydenta Hindenburga.

Takim čynam sučasny niamiecki kancler Hitler staŭsia ŭsieŭładnym u Niamieččynie. Pawodle hetaha zakonu Hitler ciapier maje ŭładu ŭ Niamieččynie nieahraničanuju i biezapelacyjnuju; Hitler maje prawa wydawać dekretami zakony, moža źmianiać i naznačać kaho choča na ŭsich dziaržaŭnych stanowiščach, a sam nie padlahaje nijakaj instytucyi, katoraja mieła-b prawa jaho źmianić.

Kancler Hitler, majučy takuju ŭładu, jakoj nia maje niwodzien z sučasnych dyktataraŭ, zahadaŭ ministru ŭnutranych sprаŭ prawieści plebiscyt, kab narod paćwierdziŭ hetu ŭładu Hitlera. Dyk woś 19 h. miesiaca budzie wa ŭsiej Niamieččynie hałasawańnie; narod budzie hałasawać padawańniem kartačak, ci zhadžajecca na takuju ŭładu dla Hitlera, ci nie.

Henaje hałasawańnie maje jašče tolki paćwierdzić henuju ŭładu, bo wojska i čynoŭniki ŭžo prysiahnuli na wiernaść Hitleru, nie čakajučy i hołasu „woli narodu", jaki maje prajawicca plebiscytam 19 h. m.

Adnačasna z umacowywaniem dyktatury Hitlera ŭsia Niamieččyna akryłasia hłybokaj žałobaj. Usie słai Niamieckaha narodu adčuwajuć wialikuju stratu ŭ asobie feldmarš. Hindenburga, katory byŭ duchowym złučwom patryjatyčnaj Niamieččyny.

Słowam, śmierć Hindenburga heta zakančeńnie dasiulešniaha peryjadu historyi Niamieččyny i pačatak peryjedu nowaha.

Hitleraŭski bunt i zabojstwa kancelara ŭ Aŭstryi.

Hitleraŭcy ŭściaž namahajucca zachapić uładu ŭ Aŭstryi, kab paśla Aŭstryju złučyć z Niamieččynaj. Woś-ža 25 min. m-ca prabawali jany dasiahnuć hetaj mety; pieraadzieŭšysia za aŭstryjackich žaŭnieraŭ, napali na kanclerski ŭrad u Wienie i zachapili radyjo stancyju, praz jakuju padali, što kancler Dolfus padaŭsia ŭ adstaŭku. Tymčasam kancler Dolfus stojka stajaŭ na swaim stanowiščy, katoraha hitleraŭcy ŭsioroŭna nie zachapili bo kanclera Dolfusa mocna trymalisia ŭsie ministry, čynoŭniki, wojska i narod.

Paśla zabojstwa kanclera Dolfusa ŭtwaryŭsia ŭ Aŭstryi nowy ŭrad na čale z kancleram Schuschnigg'am, jaki, prymajučy kanclerski ŭrad, zajawiŭ što dalej budzie wiaści palityku, raspačatuju Dolfusam.

Zabojcaŭ kanclera Dolfusa: Ottona Panettu i Fr. Holzwebera wajenny sud zasudziŭ na karu śmierci, i ich pawodle prysudu pawiesili. Nahłyja sudy zasudzili tak-ža niekalki asob na śmierć za ŭčaście ŭ buncie.

Surowy nastroj ułady z ahulnaj žałobaj z pryčyny trahičnaj śmierci kanclera Dolfusa ŭskałychnuli Aŭstryjaj, na jakuju źwiarnuŭ uwahu ŭwieś świet, pryhladajučysia, kab nie paŭtaryłasia toje, što pačałosia 20 hadoŭ tamu nazad, paśla zabojstwa nastupnika aŭstryjskaha tronu.

Italija suproć Niamieččyny ŭ Aŭstryi.

Najbolšaj pieraškodaj dla hitleraŭcaŭ u złučeńni Aŭstryi z Niamieččynaj źjaŭlajecca dyktatar Italii Musolini. Jak tolki zakratalisia ŭ Aŭstryi hitleraŭcy, kab zachapić uładu, Musolini zaraz ža pastawiŭ na hatoŭnaści zaniać Aŭstryju swajo wojska. Na hranicy aŭstryjskaj staić na pahatowie italjanskaje wojska i ciapier. A hetkaj pastanoŭkaj rada i Francyja. Bačačy heta Niamieččyna robić palityčna-dyplomatyčnyja chody, jakija aficyjalna pakazwajuć, što Niamieččyna ŭ sprawach buntu ŭ Aŭstryi zusim nia winawata.

Słowam, choć i aściarožnaja palityka, adnak mocna śmiardziučaja poracham i ŭdušliwymi hazami.

Sajuz bałtyckich dziaržaŭ: Litwy, Łatwii, Estonii i Finlandyi.

Paśla zaklučeńnia dahaworu Niamieččyny z Polščaj ab dobrasusiedzkim sužyćci pačaŭsia arhanizawacca nad Bałtyckim moram blok pabiarežnych dziaržaŭ: Litwy, Łatwii, Estonii i Finlandyi. Hetym dziaržawam Bałtycki sajuz staŭsia patrebien dziela abarony niezaležnaści hetych dziaržaŭ.

Woś ža ŭ hetaj sprawie adbywalisia narady i wiaducca ciapier palityčnyja pierahawory.

Hetym blokam dziaržaŭ mocna cikawicca SSRR, a tak-ža i Polšč. Apošniaj u hetaj sprawie šmat pieraškadžaje zadzirystaść z Litwoj, katoraja ŭwažajecca pakryŭdžanaj Polščaj i nijak nie zhadžajecca z ciapierašnim pałažeńniem polska-litoŭskaj hranicy.

Polska—litoŭskija pierahawory?

Apošnimi časami wielmi mnoha pišuć hazety ab polska-litoŭskaj zhodzie. Praŭda, šukańnie daroh da hetaj zhody robicca, ale samaj zhody jašče nia robiać. Hazety padawali, što ŭžo i pierahawory wiaducca ab zhodzie, až tymčasam „prožondowy" orhan „Kur. Wilenski" padaje, što Palaki na prapazycyju warunkaŭ zhody z boku Litoŭcaŭ nie zhadžajucca, dyk nijakich u hetaj sprawie ciapier pierahaworaŭ niama.

Słowam, sposab balšawicka-niamieckaha miru ŭ Bieraści: „ni wajna ni mir," miž Polščaj i Litwoj pradaŭžajecca dalej.

Roznyja wiestki.

Z LITOŬSKAHA ŽYĆCIA.

Zakryćcio čatyroch litoŭskich škoł. „Viln. Rytojus" Nr. 61 pawiedamlaje. što polskija školnyja ŭłady začynili čatyry litoŭskija škoły i zwolnili 8 wučycialoŭ. — Škoły hetyja ŭtrymliwała litoŭskaje T-wa „Rytas". Usie hetyja škoły isnawali ŭ świancianskim pawiecie. Los—biełarusaŭ i litoŭcaŭ u školnictwie adnolkawy.

З УКРАІНСКАГА ЖЫЦЬЦЯ.

Забойства дырэктара гімназіі I. Бабія. Дня 25 ліпня с. г. у Львове застрэлены дыў дырэктар украінскай акадэмічнай гімназіі ў Львове Іван Бабій. Забойцу дыр. Бабія, хлапчука Савчука, які двума стрэламі з рэвальвэру палажыў трупам сваю ахвяру, злавілі.

Дыр. Бабія забілі ўкраінскія тэрорысты. Дыр. Бабій быццам не пазваляў вучням гімназіі належаць да ўкраінскіх арганізацыяў і выхоўваў вучняў лёяльна да польскай дзяржавы.

Шыбеніца ў Львове. Рана 28 ліпня с. г., засуджанага Сьцяпана Корпана на кару сьмерці за забойства каманданта пастарунку паліцыі, павесілі.

Z POLŠČY.

Źjezd zahraničnych Palakoŭ. Pawodle polskich statystykaŭ, pa za miežami Polščy pražywaje 8.000.000 Palakoŭ. Hetyja-ž statystyki naličwajuć u Sawietach 863 000 Palakoŭ.

Tam musić i Biełarusaŭ katalikoŭ z Sawieckaj Biełarusi dobruju dolu pryharnuli, bo palaki ŭsich uschodnich sławianaŭ katalickaj wiery prywykli ŭważać za swaich, a ciapier i balšawiki hetych pahladaŭ trymajucca, zawodziačy polskija rajony siarod biełaruskaha-katalickaha nasielnictwa ŭ Saw. Biełarusi.

Woś ža delehaty ad imia hetych pražywajučych zahranicaj Palakoŭ źjechalisia ŭ Waršawu na źjezd. Delehataŭ na hety źjezd wielmi ŭračysta spatykali i witali pradstaŭniki ŭradu.

Chto zastreliŭ min. Pierackaha? Ministr sprawiadliwaści Michałoŭski zajawiŭ pradstaŭnikom presy, što zabojcy min. Pierackaha ŭžo wykryty i źjaŭlajuca UON-aŭcy (tajnaja ŭkrainskaje arhanizacyja). Pakulšto adnak sudu nad hetymi zabojcami nia čuwać, bo i sami zabojcy nia złoŭleny.

Izolacyjny aboz u Berezie Kartuzskaj. Hazety padajuć, što izolacyjny aboz u Berezie Kartuzskaj užo maje bolš 200 sasłancaŭ; sasłancy pachodziać adusiul, pierawažna endeki roznaj maści i ŭkraincy z Haliččyny dy Wałyni. Sasłancaŭ haniajuć na raboty. Pasyłak ježy ŭ abozie nie prymajuć, waročajuć pierasyłanyja poštaj nazad, prymajuć tolki chuścio. Pišuć hazety, što tam nadta srohi režym.

Piewień, što ŭchitryŭsia wyleźci z padpiečku, pryžmuryŭšy adno woka, wielmi cikawa słuchaŭ pačatku pramowy, ciapier taksama — widać, zhubiŭšy ciah hutarki — zaniaŭsia swaim kurynym dziełam: chadziŭ sabie swabodna pa chacie, adpiajaŭ hromka dwa razy i, znajšošy ziarnio, staŭ klikać kurej; tyja, adcisnuŭšy i adwaliŭšy zasłanku, pawyrywalisia z padpiečku i rassypalisia pa chacie. Tut užo całkom skončyłasia ŭwaha słuchačoŭ: dzieci hladzieli na kurej i na Hanulu, katoraja paśpiešna zahaniała ich nazad u padpiečak; Maryla pajšła supakoiwać dzicia, što woś pačało płakać; arhanisty, skrypnuŭšy dźwiarami, pašoŭ da ludziej, što raskapywali śnieh, a sam probaršč... abarwaŭšy pramowu, saŭsim prazaična kuryŭ papiaroski, byŭ niejki wielmi niewiasioły.

Hetak sama adzin ksiondz — heta nie ab Marcinoŭskim, ale ab niejkim druhim!... — dyk woś tak byŭ praniaty swajej nawukaj ŭ kaściele, što zabyŭsia ab usim na świecie. Dzieła było wiečaram, pa niešpary, a ksiondz byŭ kryšku blizaruki; woś jon, znakam tym, haworyć i haworyć, tłumačyć i tałkuje, až tut raptam žachnuŭsia. Što takoje? Čuje — niechta torhaje jaho zzadu za sutanu. Až paznaŭ swajho kaścielnaha dzieda. — Čaho tabie? — pyłaje. — Ojčańka! — kaža dzied: — jak skončyš nawuku, zamknieš kaścioł. Waźmi, kaža, klučy! —

Ksiodz heta pryhledziŭsia, až u kaściele nikahusieńka i niama, usie razyšlisia...

— Dzieci, biercie lemantaržy! — zahadawała Maryla — Ja tak-ža uča čenść dzieci, — kazała jana, źwiarnuŭšysia da probaršča. Joj wielmi prykra było, što probaršč chwaliŭ tolki Hanulu. Ale ksiondz nie adkazaŭ ničoha, tolki dastaŭ nowuju papiarosu, prykuryŭ ad pieršaj, a niedakurak kinuŭ na ziamlu i zataptaŭ nahoju. Zara nakinuŭ futru na plečy i moŭčki wyjšaŭ na dwor: jon wielmi śpiašaŭsia da kaścioła na tuju ekzekwiju.

Mužčyny ŭžo raskapali śnieh nasuproć hetaj chaty i pajšli dalej, bo praz paru chataŭ była taksama wialikaja hurba. Nieba było prajaśnieŭšy, a nawiet pakazałasia sonca. Chmary adnak chadzili wielmi nizka — prosta, zdajecca, poŭzali pa ziamli. I woś wiecier iznoŭ pačuŭ padźmuchiwać macniej i macniej; chmary raptam zhuścieli; śnieh pačaŭ padać wialikimi kłapciami, katoryja adnak-ža, nie dalatajučy da ziamli, zakružylisia ŭ pawietry. I woś razhulałasia nowaja miacielica. Wiecier pierajšoŭ ŭ wichor, wichor u buru. Ciomnaja chmara abniała kruhazor, paśle saŭsim lahła na ziamlu; i woś pačała poŭzać pa ziamli, jak zmora, na swaich hrudziach, jak-by skryhočačy zubami i žadajučy zahubić usio pa darozie. Ale ziamla była ŭmierzšy i ćwiordaja jak kamień — nia było mahčyma jaje ŭkusić. Dyk woś pačałosia strašennaje zmahańnie: chmara pačarnieła sa złości, pieniłasia śnieham, wichrami rwała i kryšyła ŭsie pieraškody, što spatykała na darozie. Świst wietru, stohny hołych drewaŭ, płač tonkich halinak, niejki žudasny skryhot, lamant i stahnańnie strachi, woknaŭ, dźwiarej i cełaj chaty — napoŭnili žacham małych wučniaŭ, katoryja ścisnulisia ŭ kučku na pokuci i nia śmieli prašaptać słoŭca. Hanula maliłasia ŭ dušy, a Maryla tuliła dzicia da hrudziej:

— Psiakrew! panie dobrodzieju... — kazaŭ probaršč, uwachodziačy iznoŭ u chatu.

Uwajšoŭ i arhanisty, katory jakraz pierad samaj buraj zabiaśpiečyŭ kania. Treba było pračakać buru. Narešcie pačało prajaśniacca: św. Illa, nia majučy užo, widać, śniehu ŭ zapasie, sypnuŭ nakancy z nieba niejkimi krupkami — biełymi, jak manna, ale wyčarpalisia i hetyja. Tolki wiecier, pa staroj prywyčcy, pierakidaŭ śnieh z miejsca na miejsca.

Usia rabota mužčyn była zmarnawana i treba było pačynać iznoŭ. Arhanisty pabieh da rabotnikaŭ, katoryja sabralisia ŭ dziadźki Alaksandry Matusewiča i spakojna kuryli.

— Bratočki, što ž wy zasieli na wiečny adpačynak? — zahamaniŭ na ich arhanisty: — woś užo dziesiataja hadzina, a probaršč śpiašyć na ekzekwiju. A wy sabie siadzicio — nia dbajecie, a wun darohu iznoŭ zawiejała.

— Dyk niachaj probaršč zapiaje, kab bura pierajšła, — skazaŭ, śmiajučysia, dziadźka Matusewič.

— A ci-ž, waspan, nia bačyš, što bura pierajšła? — kazaŭ arhanisty: — kažuć ludzi, što błahomu ničym nie dahodziš.

— Nu, nu! nie siadzicie — adkazaŭ dziadźka. — Pojdziem, zhłopcy! — źwiarnuŭsia jon da mužčyn: — bo jašče pan arhanisty świacić nas pačnie.

Z ZAHRANICY.

Spadziajucca skora wajny. Balšawicki kamisar wajny Worošyłaŭ, ahladajučy fabryki amunicyi, skazaŭ rabotnikam, što jašče nia było nikoli takoj niebiaśpieki wybuchu wajny, jak ciapier. Dziela hetaha prasiŭ rabotnikaŭ, kab chutčej hatowilisia wajawać. Sawieckija rabotniki, što pracujuć u amunicyjnych fabrykach, pracujuć pa 10—15 hadzin u dzień.

Kaŭkaz wyzwalaiecca ad balšawikoŭ. Hruzinskaje presawaje biuro padaje: Pradstaŭniki Azerbejdžanu, Paŭn Kaŭkazu i Hruzii padpisali dahawor, u jakim namiečany sposaby dziejańnia, kab wyzwalicca ad balšawickaha panawańnia i abaranicca ad čužyncaŭ.

16 miljonaŭ ludziej žywie z dziaržaŭnaj zapamohi ŭ Amerycy. Administratar zapamohi dla biezrabotnych u Zł. St. Ameryki zajawiŭ, što ciapier dastaje i žywie z zapamohi 16 miljonaŭ ludziej, jakija nia majuć raboty.

Z KRAJU.

Polskija arhanizacyi na biełaruskich ziemlach i adnosiny biełaruskaha nasielnictwa da polščyny. Polskich arhanizacyjaŭ u našym kraju i pieraličyć trudna. Jany-ž užo pracujuć dziela pašyreńnia polskaj kultury siarod biełarusaŭ i litoŭcaŭ dobrych 10 hadoŭ. A tymčasam pryščapić polščyny našamu narodu nijak nie ŭdajecca.

U hetaj sprawie polski kulturtrehier z padarožy pa Postaŭskim pawiecie, u „Kurjery Wilenskim“ № 188 adkryta haworyć, što pradstaŭniku polskich arhanizacyjaŭ jeździć pa našych wioskach biez apiakuna-palicyjanta — nia možna.

Kiepski toj wučyciel, katoraha nia lubiać wučni i hetki wučyciel zusim bieskarysny. Dyk ci nia warta i pierastać napichać biełarusaŭ i litoŭcaŭ polskaj kulturaj?!

Z WILNI.

Kirmaš na futry ŭ Wilni pačynajecca dn. 18 žniŭnia i praciahniecca da 9 ha wieraśnia. Na kirmašy budzie asobny addzieł aŭčarski: hadoŭli awiec, kažušnych i waŭnianych wyrabaŭ. Hety addzieł moža być i dla našych ziemlarobaŭ wielmi cikawym.

Treba spadziawacca, što asoby adwiedwajučyja kirmaš źwiernuć na hety addzieł naležnuju ŭwahu i skarystajuć z jaho prynamsia tak, jak skarystali z letašniaj wystaŭki lannoj — paznajuć, jak pryhožyja i karysnyja rečy možna wyrabić u swajoj haspadarcy.

Piśmy z wioski.

Niaŭžo i hutarka dy piajańnie pabiełarusku ŭžo jość prastupkam?

B a r a n a w i č y. Dziŭnyja ŭ nas paradki — nawat za hutarku biełaruskuju ŭ aryšt ciahnuć. Kab nie hawaryć na ŭźwiej wiecier, padaju fakty.

U červieni s. h. žychary m. Baranawič hram. hram. Ratkiewič i Hurski zyšoŭšysia zajšli wypić piwa. Pry hetym hawaryli ab sim i tym. Prystupiŭ da ich niejkj panok i zajawiŭ, što jon wywiadoŭca i pačaŭ zabaraniać pabiełarusku hawaryć. Kali-ž hram. Ratkiewič zapratestawaŭ suproć hetaha i zajawiŭ, što „my biełarusy hawaryć paswojmu majem poŭnaje prawa“, dyk za heta byŭ zatrymany i adpraŭleny ŭ kamisarjat palicyi, dzie jaho pratrymali niekalki hadzin i śpisaŭšy pratakoł, wypuścili, nakazwajučy bolš nie hawaryć pabiełarusku.

Pryblizna taho samaha dnia palicejski Doležałek u Lachawičach zabaraniaŭ hawaryć pabiełarusku hram. M. Paškoŭskaj. Padčas „świata pieśni“ ŭ w. Wolna miascowy palicejski z Wolnianskim wojtam zabaraniali kiraŭniku polska-biełaruskaj škoły ŭ Lichasielcach piajać z swaimi školnikami biełaruskija pieśni. Wučyciel adnak hetaj biaspraŭnaj dy dzikoj zabarony nie pasłuchaŭ i dzieci niekalki biełaruskich pieśniaŭ prapiajali. Aprača pieśniaŭ krasawała i „Lawonicha“. Biełaruskija pieśni paŭtaralisia až 4 razy, bo hetaha damahalisia prysutnyja hladzielniki, pierawažna sialanie.

Ciapier haworać ludzi, što wučyciel hetaj polska-biełaruskaj škoły hram. Woroniec nia budzie ŭžo kiraŭnikom hetaj škoły; škoda hetaha čaławieka, bo jon česna adnosiŭsia da pradmietu nawučańnia biełaruskaj mowy, jon nie pasłuchaŭ asadnika Tworydło, katory daradžaŭ nawučać biełaruskuju mowu ŭ škole tak, kab jana abrydła i dzieciam i ich baćkom.

Moža hetymi sprawami zachočuć pacikawicca i tyja dziejniki, što ŭ poŭnaj miery adkazny za ŭsiu palityku ŭ našym Kraju? Dyk pahladziecie i pacikaŭciesia, za što wy adkazny prad historyjaj!

B a r a n a w i c k i.

Бездарожжа ў царкоўным жыцьці.

У с е л ю б, Навäградзкага пав. Царкоўнае ў нас жыцьцё, як усім ведама, ненармальнае. У царкве выключна пануе расейшчына. Аб беларусізацыі царквы ў нас няма і мовы.

Мала аднак таго, што нас русыфікуюць праз царкву, але яшчэ гэтае-ж самае з намі робяць і праз маскоўскія газэты, як „Воскресное Чтеніе“ і „Слово“. Факт накіданьня сялянам маскоўскіх газэт, на знак пратэсту, кіруе іх часта да рознай літаратуры камуністычнай.

Многія праваслаўныя, ня хочучы чытаць газэт маскоўскіх і камуністычных брашур і ўлётак, чытаюць польскі рэлігійны журнальчык „Rycerz Niepokalanej“, што каля нас практыкуецца даволі шырока.

Вось на якія бездарожжы кіруе беларускае рэлігійнае жыцьцё адсутнасьць у гэтым жыцьці праўды і справядлівасьці. Гэта ўсё не давядзе да дабра. Як-жа патрэбнай была-б хоць бы невялічкая на пачатак беларуская рэлігійная часопісь для праваслаўных! Час аб гэтым падумаць. А. П.

Ulez kudy nia treba i dastaŭ što treba.

J a k u ž y, Drujskaj hminy, Brasłaŭskaha paw. U Drui jość palicejski Baleŭski, jaki ŭ nas staŭsia pradmietam hramadzkaj uwahi. Dziejnaść hetaha palicejskaha ludzi pahaworkaj akreślali „Chadziŭ jon pawierch lesu“, a ciapierašniaje pałažeńnie hetaha-ž palicejskaha tak-ža pahaworkaj akreślajuć „źbiła baba jamu rohi“. Sprawa wyhladaje hetak.

Letaś zimoj palicejski Baleŭski ŭ našaj wioscy ŭ udawy W. Najdzionak wyłamaŭ dźwiery ŭ nočy i niaprošany siłkom ulez u chatu. U hety čas haspadynia ŭdawa spała z dziećmi; dačka haspadyni nie paznaŭšy palicejskaha i ŭważajučy jaho za złodziejabandyta tak mocna spužałasia, što aniamieła i paśla raschwarełasia. Nazaŭtra ŭdawa razhledzieŭšysia dawiedałasia, što dźwiery joj wyłamaŭ nočaj nia złodziej bandyt, a palicejski Baleŭski, jaki hetak rabiŭ niejkuju rewiziju. Najdzionak doŭha nie čakajučy ab hetaj rewizii Baleŭskaha napisała prakuroru akružnoha sudu. Prakuror zahadaŭ prawiaści śledztwa i sprawu pieradaŭ u sud. Akružny sud na wyjazdnoj sesii ŭ Brasławie 11 minułaha m ca razhladaŭ hetu sprawu. Na sudzie wyjawiłasia, što Baleŭski wyłamaŭ dźwiery samawolna i nijakaj rewizii ŭ Najdzionkaŭ rabić nia treba było. Baleŭski tłumačyŭsia, što na dware nosam čuŭ brahu samahonki, ale ŭ chacie nia źniuchaŭ. Sud, pasłuchaŭšy i tłumačeńnia Baleŭskaha, zasudziŭ jaho na dwa tydni aryštu i kala 150 zł. koštaŭ sudowych.

Dyk nie prapuskajcie nidzie samawoli palicyi kala wušej, a zaŭsiody niapraŭnyja dastupki palicyi pieradawajcie prakuroru.

J a k u ž a n s k i.

Topčacca našy prawy ŭ kaściele.

N i e w a d n i c a kala Biełastoku. Parachwija naša dawoli cikawaja. Daloka ad ludziej, čuć nia ŭ lesie, pry samaj žaleznaj darozie na Waršawu, adzin adnym staić kaściol u Niewadnicy Ale miesca tam nadta pryhožaje. Musić adno z lepšych kutočkaŭ na Biełarusi. Tam to ŭzhorki, to łažki, to roŭnyja niwy, to sasońnički, to samyja świetłyja ručajočki.

U parachwii ludziej katalikoŭ budzie sa try tysiačy. Kaściałok murawany i ŭ dobrym paradku Murawanaja i klabanija — šyrokaja, razłožystaja, wyhodnaja. Kruhom ŭsie płaty starannа zaharodžanyja. Sady chawajucca ŭ drewach. A woddal chaŭturny ćwintar u zialonym wianočku. Widać dobraja ruka haspadaryła ŭ Niewadnicy dahetul.

Byŭ u nas adzin probaršč, što wyjechaŭ ad nas biaz daj pryčyny. Prykraja raźdźmuchałasia sprawa, što na klabanii ŭ Niewadnicy rabilisia dalary. Byŭ nawat až sud u Biełastoku. Ale ksiondz u hetym nia byŭ winawaty. Tolki ž ludzi nie pierastawali hawaryć ab hetym, dyk ksiondz heny tady ad nas i wyjechaŭ.

Na miesca henaha pryjechaŭ da nas nowy probaršč Adam Astroŭski. Pad toj akurat čas ad swaich worahaŭ mnoha ciarpieŭ naš słaŭny biełarus ks. Jazep Rešeć. Hety zmahar za biełaruskija ideały niejki čas prabywaŭ u Niewadnicy, jak hość u našaha nowaha probaršča. Tady naša Niewodnica bližej satknułasia z ks. Rešeciam i hłybiej praniałasia biełaruskimi ideałami. Duch ksiandza Rešecia žyć budzie doŭha ŭ našaj Niewadnicy. Dy bolej skazać možna — z hetaha času duch biełaruski ŭ Niewadnicy ŭžo nie pamre nikoli. Raniej ci paźniej jon adwajuje swaje prawy na't i ŭ kasciele.

Našy ludcy ciapier žywuć tolki ŭspaminami pra dobrych biełarusaŭ i pra ich świetłyja dumki.

U nas uznoŭ nowy probašč, ale nie biełaruski.

U našym kaściele jość s'ary abraz światoha Antoniaha. Naša Niawadnica tolki i słaŭnaja hetym abrazom! U nas najbolšy ruch — heta na św. Antoniaha.

Hety dzień 13 červienia možna nazwać załatym dniom dla našaha probaršča. Skolki tady ŭ Niewadnicu pływie achwiaraŭ, dyk i zličyć trudna! Ludzi tudy śpiašajucca i z pałatnom, i z woŭnaj i sa świečkami i z hrašyma! Swiaty Antoni heta najwiesialejšy dzień u našaj parachwii. Z roznych staron my tady ludziej bačym.

A ŭsie našy ludzi biełarusy, ale tak tut zacisnuty, i tak zabity, i tak kruhom źwiazany, što pabiełarusku trudna im i słoŭca zahawaryć. Najbolš cisnuć nas u kaściele. Prosta my tut, jak zaklatyja. U hetym naša najbolšaja kryŭda.

Peŭna, što tut u našaj Niewadnicy polskaja nacyjanalistyčnaja prahawitaść najbolšy žyr swoj maje.

A my tut pakornyja, jek jahniatki, cichańka, biaz kryku znosim nad saboj uwieś ździek z boku našych susiedziaŭ. Nas najbolš abychodzić toje, čamu heta tyja ludzi, što ŭ kaścielnym žyćci nami kirujuć, takija dla nas biaz serca, takija niejak jany nam zawidnyja, što ŭ naša ciažkoje pałažeńnie, jak biełarusaŭ, jany ani krychu nie ŭwachodziać, a hruba i biazstydna jany nam biełarusam nakidwajuć u kaściele čužuju nam polskuju mowu! Kali-ž dla nas minie ŭsio heta? Kali-ž našy ludzi ŭ Niewadnicy ahledziacca, kali jany pračnucca z začarowanaha snu swajej niaświedamaści, kali pratruć jany swaje wočy?

Palaki nikoli nie zrazumiejuć nas biełarusaŭ, jany nikoli nia pojduć na sustreč našym biełaruskim patrebam. Nam samym treba padniacca, dy treba ŭstać, dy samych siabie abaranić.

A. P r.

Da wiedama paštowych uładaŭ.

W o l n a, Baranawickaha paw. My žychary wakolic Wolnaj wypisali sabie hazetu „Biełaruskuju Krynicu,“ jakaja nam wielmi padabajecca. Nia doŭha my swajoj hazetaj ciešylisia, bo, atrymaŭšy pa 2 numary, pierastali jaje atrymoŭwać. Chadzili na poštu dapytywacca, dzie pačuli tolki hrozny adkaz „niema!“ Tymčasam ludzi haworać, što paštar našuju hazetu „Biel. Krynicu“ pieradaje čamuści na pastarunak palicyi.

§ Hetym prosim paštowych uładaŭ pawučyć paštara, kab na pastarunak palicyi našych hazet nie pieradawaŭ, bo palicejskija choć i časta bywajuć kala našych warot, ale jany hazet nie raznosiać i „Biel. Krynicy“ nam nie daručajuć.

S i a l a n i e.

Ab našych nastrojach i paradkach.

S u b o t n i k i, Lidzkaha paw. U nas i kruhom kala nas husta žywuć sialanie, biełarusy. Kala Dziewienišak i ŭ Łazdunach, niedaloka ad nas, jość krychu litoŭcaŭ, a palakoŭ kala nas tolki na zawod: dzie-nia-dzie polski pan abšarnik, siam-tam polskija wajskowyja asadniki i polskija čynoŭniki. Narod uwieś kruhom biełaruski, bo haworyć pabiełarusku, piaje biełaruskija pieśni, maje biełaruskija zwyčai i hetym usim mocna daražyć. Niezważajučy, što ŭsiudy i kruhom adusiul našym ludziam ćwierdziać ab našym byccam polskim pachodžańni, za toje što ŭ nas amal usie kataliki, niezważajučy, što kruhom i kruhawaja ŭ nas apieka nad razwojem polskaj kultury, narod nie palačeje, ale naadwarot — pastupowa jdzie da poŭnaha biełaruskaha nacyjanalnaha ŭświedamleńnia. Užo niaredka i kala nas spatykajucca ludzi, praniknuty ducham biełaruskaha potryjotyzmu i mała chto z niaświedamaści nazawje užo siabie palakom. Pry hetym treba adciemić cikawaje źjawišča, što narod pačynaje hawaryć čyściejšaj biełaruskaj mowaj, h. zn. pierastaje ŭžywać polonizmy i rusycyzmy, čaho ŭ nas było za šmat. Heta widawočny ŭpłyŭ biełaruskaha drukawanaha słowa i ŭpłyŭ biełaruskaj intelihencyi, z jakoj narod takim ci inšym sposabam usio-ž taki spatykajecca.

Nie adrečy ŭspomnić i ab „miortwych dušach“ u polskich u nas arhanizacyjach. Likam najbolš u nas S.M.P. Heta arhanizacyja čamuści nazywajecca Katalickaj Akcyjaj. Jość tam šmat zapisanych, ale sapraŭdy arhanizacyi, dyk niama. U S.M.P. jość i świedamyja biełarusy, a palakoŭ ani adnaho, kali nia ličyć arhanistaha žonki.

Jość kala nas St. Mł. Wiejskiej, jość i „stralec“. Ale i heta ničoha nia značyć, bo tudy nia chočuć nawat i zapisywacca. Słowam, natuhi polonizacyjnyja wialikija, ale jašče bolšy ŭ narodzie naturalny spraciŭ polonizacyi. Dziela hetaha, nawat sama praz siabie, pawodle prawoŭ natury, šyrycca i pahłyblajecca śpiarša padświedamaść, a paśla i skrystalizawanaja biełaruskaja narodnaja świedamaść.

Jość u nas pryhožy špital, jaki absłuhoŭwaje až niekalki hminaŭ. Špital naš maje dobraha lekara, d-ra Jarmalinskaha, katory jak zaŭziaty wajaka stojka, dastojna, zajadła zmahajecca z worahami miascowych ludziej — roznarodnymi chwarobami. Niedaloka ad špitala staić wialikaja budynina škoły. Tam prad wajnoj wučyli našych dziaciej parasiejsku, a ciapier wučać papolsku Ale, jak tady, tak i ciapier wučni ŭ hetaj škole miž saboj haworać tolki pabiełarusku.

Jość u nas hmina, jość i karčma. Hetyja dźwie instytucyi miž saboj zdajecca i ničoha nia majuć supolnaha, adnak u nas ich apošnimi časami zblizili i sprawu hetu addali raźbirać sudowym uładam. A pryčyna hetaj byccam hminna-karčemnaj blizkaści: wojtaŭski pasad u hminie. Niejkim trafam uziali dy i nia wybrali na wojta lubaha ŭ starastwie doŭhahodniaha wojta hram. Wajnickaha. Paśla hetaha papłyli z Subotnik u Lidu skarhi, što hetamu karčma winawata, bo tudy zachodziać hminnyja radnyja i byccam pjuć zafundawanuju harełku z piwam. Hetaj sprawaj spiarša cikawiłasia administracyjnaja ŭłada i palicyja, a paśla pieradali prakuroru.

Čym sprawa končycca, niawiedama, a ŭ hminie i ŭ pawiecie wiadziecca zmahańnie za wojtaŭski pasad u Subotnikach: u pawiecie chočuć, kab wojtam byŭ hram. Wajnicki, a hminnaja rada i narod ab hetym i słuchać nia choča.

Cikawa, chto pieramoža—ci hram. Wajnicki, jaki nie pachodzić rodam z našaj hminy i byŭ prysłany da nas na wojta, ci pieramoža rada hminnaja i ŭwieś narod.

S k r a b u k.

Redaktar Jan Paźniak

Biełaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny ŭ Wilni, Zawalnaja 1— 3.

Wydawiec: A. Šutowič